

تقدیم به:

استادان بزرگواری که از محضر و آثارشان
جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک آموختیم.

مقدمه

رشته‌های علمی در مسیر تکامل و گسترش معرفتی و موضوعی خود بر پایه یافته‌های جدید علمی و پژوهشی به حوزه‌های معرفتی و شناختی جدیدتر و پیشرفته‌تری دست می‌یابند. جغرافیا و جغرافیای سیاسی نیز مشمول چنین قاعده‌ای است.

جغرافیای سیاسی به عنوان شاخه‌ای از رشته جغرافیا که از چند دهه اخیر احیا شده و در مراکز دانشگاهی و آکادمیک جایگاه ویژه‌ای یافته است، در پی تحولات سیاسی-اجتماعی جهان در اواخر قرن بیستم دچار تحول و رشد چشمگیری شد. این تحول بر حوزه‌های معرفتی و نگرش موضوعی این رشته از جغرافیا تأثیر گذاشت و قلمرو معرفتی آن را از موضوع دولت و کالبد شکافی آن به موضوعات دیگری گسترش داد. امروزه موضوع جغرافیای سیاسی تنها دولت ملی نیست، بلکه موضوعات جدیدی در قلمرو معرفتی این رشته قرار گرفته است. یکی از نگرش‌های موضوعی جدید پرداختی به الگوهای گوناگون دولت از بُعد فضایی است به طوری که جغرافیای سیاسی علاوه بر مطالعه دولت ملی، الگوهای جدید دولت در سطوح فروملی و فراملی را مورد توجه قرار می‌دهد. در این میان مطالعه الگوهای دولت محلی در سطح فروملی و الگوهای دولت منطقه‌ای در چهارچوب سازه‌های منطقه‌ای و دولت جهانی و قلمروهای حاکمیتی رسمی و غیررسمی در عرصه کروی از موضوعات مورد علاقه جغرافیدان سیاسی است. علاوه بر این سیاسی شدن فضاهای جغرافیایی ماورای خشکیها یعنی آبها و اقیانوسها و نیز جو و فضاهای ماورای کره زمین، بعلاوه مدیریت سیاسی پایدار و بهینه محیط زیست و زندگی در فضاهای خشکی، آبی و جوئی، افقه‌های جدیدی را برای جغرافیای سیاسی و جغرافیدانان سیاسی فراهم کرده است. همچنین مطالعه الگوهای رفتار سیاسی جوامع انسانی تحت تأثیر عوامل و متغیرهای جغرافیایی و فضایی، نظیر رفتار انتخاباتی و نیز بازتابهای رفتار سیاسی جوامع و ساختارهای سیاسی و حکومتی بر محیط جغرافیایی و فضا، نظیر الگوهای سازماندهی، توسعه و مدیریت سیاسی فضا و توسعه محیط جغرافیایی و زیستگاه اجتماعات و گروه‌های انسانی، از قلمروهای معرفتی و حوزه‌های مطالعاتی جغرافیای سیاسی محسوب می‌شود. امید است با تلاش جغرافیدانان سیاسی و در فرایند بازخیزی این رشته نتایج پژوهشها و مطالعات در حوزه‌های معرفتی جدید به تقویت مباحث و ادبیات نظری و تولید گزاره‌های کلی و عمومی در این رشته منجر شود. تألیف این کتاب تلاشی است برای تدوین ادبیات و مباحث نظری مربوط به چند قلمرو معرفتی جدید در حوزه جغرافیای سیاسی که می‌تواند گام آغازین و در عین حال مؤثری تلقی شود تا علاقه‌مندان این رشته در کشور تحقیقات و مطالعات

خود را در این حوزه‌ها گسترش دهند و دانشجویان عزیز این رشته نیز از آن استفاده کنند. کتاب *افق‌های جدید در جغرافیای سیاسی* از چهار فصل مستقل تشکیل شده که هر فصل یکی از قلمروهای معرفتی را مورد توجه قرار داده است.

فصل‌های محلی‌گرایی، منطقه‌گرایی و جغرافیای سیاسی دریاها را دکتر محمدرضا حافظ‌نیا، استاد جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس، و بخش جغرافیای انتخابات را آقای مراد کاویانی راد، دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی همین دانشگاه، تألیف و تدوین کرده‌اند.

در اینجا لازم می‌دانیم از مسئولان و کارکنان محترم سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، بویژه گروه جغرافیای آن سازمان، که برای چاپ و نشر این اثر اهتمام ورزیدند تشکر و قدردانی نماییم. همان طور که استحضار دارید کمتر اثر و نوشته‌ای بدون نقص است و این اثر نیز خالی از عیب و نقص و اشکال نمی‌تواند باشد، انتظار ما این است که با نقد عالمانه و مشفقانه و ارائه نظریات خود به نویسندگان کتاب موجبات اصلاح و کمال آن را فراهم نمایید.

محمدرضا حافظ‌نیا

مراد کاویانی راد